



Аналіз стану здійснення судочинства судами загальної юрисдикції в 2009 р. (за даними судової статистики) ¹

У 2009 р. суди загальної юрисдикції по першій інстанції розглянули 5,9 млн справ, заяв, позовних заяв, скарг, подань, клопотань (далі — справ та матеріалів), що на 40,7 % менше, ніж у 2008 р. Насамперед це пов'язано зі зменшенням майже на 5 млн кількості розглянутих справ про адміністративні правопорушення у зв'язку з прийняттям Закону від 24 вересня 2008 р. № 586-VI «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення регулювання відносин у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху» (далі — Закон № 586-VI). У тому числі суди розглянули: кримінальних — 690,3 тис. справ та матеріалів, що на 19,7 % більше; цивільних — 1,8 млн, що на 4,5 % менше. Водночас кількість розглянутих судами адміністративних справ у 2009 р. збільшилась у 3,6 раза і становила 1,4 млн, з яких місцеві загальні суди розглянули 1,1 млн.

Завдяки вжитим судами заходам, незважаючи на неналежне фінансування судів, що негативно вплинуло на оперативність розгляду справ, переважну більшість справ суди розглянули якісно і з дотриманням процесуальних строків їх призначення та розгляду. Так, з порушенням строків, передбачених статтями 241, 256 Кримінально-процесуального кодексу України (далі — КПК), суди по першій інстанції призначили до розгляду 5,8 тис. кримінальних справ, або 3,1 % [2008 р. — 2,6 %] ² від кількості тих, провадження в яких закінчено. Місцевими загальними судами з порушенням строків, установлених положеннями Цивільного процесуального кодексу України (далі — ЦПК), було видано, скасовано судових наказів та розглянуто цивільних справ позовного та окремого провадження 166,6 тис., що становить 10,8 % [8,8 %] від загальної кількості виданих, скасованих судових наказів і розглянутих справ. Місцеві господарські суди порушили строки розгляду у 0,08 % [0,01 %] від кількості справ, провадження

в яких закінчено. З порушенням процесуальних строків окружні адміністративні та місцеві загальні суди розглянули 17,3 % [17,7 %] адміністративних справ від числа тих, провадження в яких закінчено, що пов'язано з несвоєчасним заповненням вакантних посад суддів в окружних адміністративних судах та значною кількістю переданих ними справ до місцевих загальних судів у зв'язку зі зміною підвідомчості справ, пов'язаних із соціальними виплатами.

В апеляційному порядку були скасовані та змінені вироки місцевих судів стосовно 9,7 тис. засуджених, або 6 % [5,7 %] від кількості осіб, щодо яких постановлено вироки; рішень у цивільних справах — 3 % [2,6 %] від кількості справ, розглянутих місцевими судами з ухваленням рішення; постанов в адміністративних справах — 5,4 % [4,9 %] від кількості справ, розглянутих окружними адміністративними та місцевими загальними судами з прийняттям постанов.

Апеляційні суди минулого року за апеляціями та апеляційними скаргами розглянули 501,1 тис. справ та матеріалів усіх категорій, що майже вдвічі більше, ніж у 2008 р. Вищий адміністративний суд України закінчив провадження у 33,7 тис. справ та матеріалів.

Упродовж 2009 р. Верховний Суд України закінчив провадження у 60,6 тис. справ та матеріалів (із урахуванням повернутих та переданих за належністю), що на 4,5 % більше, ніж у 2008 р.; фактично кожний суддя щомісяця розглянув по 67,2 справи та матеріалу [67,6], у тому числі кожний суддя Судової палати у цивільних справах — по 138,8 [132,4] справи та матеріалу; Судової палати у господарських справах — по 57,4 [61,8]; Судової палати у кримінальних справах — по 43 [44,8]; Судової палати в адміністративних справах — по 33,1 [31,6].

Для забезпечення своєчасного й ефективного захисту прав і законних інтересів громадян, юридичних осіб та держави судами загальної юрисдикції, а також належної організації їхньої роботи Верховний Суд України спільно з Радою суддів України постійно здійснюють заходи як з комплекс-

¹ Дані судової статистики опрацювала заступник начальника управління вивчення та узагальнення судової практики Верховного Суду України Г.І. РУДНИК.

² Тут і далі, якщо не зазначено інше, у квадратних дужках наведено статистичні дані порівняно з 2008 р.

ного вивчення стану організації роботи місцевих та апеляційних судів, так і для вирішення окремих питань щодо здійснення ними судочинства. Під час виїздів було надано методичну допомогу місцевим та апеляційним судам для підвищення рівня оперативності та якості розгляду справ. Так, упродовж 2009 р. було вивчено стан організації та здійснення судочинства у Вищому адміністративному суді України, Львівському апеляційному адміністративному суді, Львівському та Івано-Франківському окружних адміністративних судах. За матеріалами вивчення прийнято постанову спільного засідання Президії Верховного Суду України та президії Ради суддів України від 3 квітня 2009 р., в якій рекомендовано головам зазначених адміністративних судів усунути недоліки в організації роботи судів та вжити заходів до поліпшення ефективності здійснення судочинства. Також було проведено комплексне вивчення стану організації здійснення судочинства загальними судами м. Севастополя. Матеріали цього вивчення були розглянуті на розширеному засіданні президії Апеляційного суду м. Севастополя та ради суддів міста за участю представника територіального управління Державної судової адміністрації України, членів кваліфікаційної комісії суддів загальних судів м. Севастополя, голів і суддів місцевих судів та запропоновано шляхи усунення виявлених недоліків і поліпшення роботи судів. У 2009 р. проведено також вивчення стану організації здійснення судочинства загальними судами Автономної Республіки Крим. Матеріали вивчення були розглянуті на розширеному засіданні президії Апеляційного суду та Ради суддів Автономної Республіки Крим за участю Голови Верховного Суду України та Голови Верховної Ради Автономної Республіки Крим.

Верховний Суд України систематично узагальнює та аналізує судову практику. З метою забезпечення однакового та правильного застосування судами чинного законодавства Пленум Верховного Суду України минулого року прийняв 12 постанов, в яких містяться роз'яснення з питань правозастосування, а також дві постанови про звернення до Конституційного Суду України з конституційними поданнями щодо відповідності окремих положень законів України Конституції України.

Обсяг роботи судів та навантаження на суддів

Упродовж 2009 р. на розгляд до місцевих загальних судів надійшло 5 млн 423 тис. справ та матеріалів усіх категорій, що на 42,6 % менше, ніж попереднього року. Це пов'язано зі зменшенням кількості справ про адміністративні правопорушення. У тому числі у зв'язку з прийняттям Закону від 25 грудня 2008 р. № 808-VI «Про внесення змін до статті 18 Кодексу адміністративного судочинства України щодо предметної підсудності ад-

міністративних справ місцевим загальним судам як адміністративним судам» (далі — Закон № 808-VI) надійшло 1 млн 225 тис. справ та матеріалів, з яких окружними адміністративними судами було передано 114,8 тис. До кожного судді місцевого загального суду (з розрахунку чисельності суддів за штатним розписом) щомісяця в середньому надходило на розгляд по 102,7 [2008 р. — 178,9; 2007 р. — 160; 2006 р. — 138,2; 2005 р. — 117,7] справи та матеріалу, в тому числі про адміністративні правопорушення — 30,5 [2008 р. — 126,1; 2007 р. — 112,9; 2006 р. — 96,1; 2005 р. — 73,1], цивільних — 36,1 [2008 р. — 37,3; 2007 р. — 33,4; 2006 р. — 29,5; 2005 р. — 32,3], кримінальних — 12,8 [2008 р. — 10,7; 2007 р. — 10,9; 2006 р. — 10,3; 2005 р. — 11,7], адміністративних — 23,2 [2008 р. — 4,6]. Минулого року в 679 місцевих загальних судах фактично працювало 4 тис. 352 судді. Станом на 1 січня 2010 р. залишалися вакантними 449 посад суддів; їх штатна укомплектованість становила 90,6 %, у тому числі у військових місцевих судах — 88,9 %.

До апеляційних загальних судів надійшло на розгляд 203,9 тис. справ і матеріалів по першій інстанції. У середньому кожний суддя апеляційного загального суду щомісяця отримував на розгляд по 10,7 [2008 р. — 9,6; 2007 р. — 11,3; 2006 р. — 9,7; 2005 р. — 8,3] справи та матеріалу всіх категорій. Штатна укомплектованість апеляційних загальних судів (крім військових) становила 83 % [82 %].

Згідно з даними Державної судової адміністрації України (далі — ДСА), до окружних адміністративних судів у 2009 р. надійшло 339,6 тис. справ та матеріалів. До кожного судді окружного адміністративного суду (з розрахунку чисельності суддів за штатним розписом) щомісяця надходило на розгляд по 45,9 [78,1] справи та матеріалу. На розгляд до апеляційних адміністративних судів надійшло 554,3 тис. апеляційних скарг, справ. У середньому щомісяця кожний суддя апеляційного адміністративного суду отримував на розгляд по 143,2 [29,9] справи та матеріалу. Станом на 1 січня 2010 р. в адміністративних окружних та апеляційних судах залишалися вакантними 465 посад суддів; їх штатна укомплектованість становила 56,7 % [39,6 %], у тому числі в апеляційних адміністративних судах — 40 % [36,1 %].

До кожного судді місцевого господарського суду минулого року, згідно з даними ДСА, щомісяця надходило на розгляд по 38,2 справи та матеріалу [2008 р. — 39,5; 2007 р. — 43,5; 2006 р. — 40,6; 2005 р. — 43; 2004 р. — 40], а до кожного судді апеляційного господарського суду — 11,1 справи та матеріалу [2008 р. — 8,8; 2007 р. — 10,6; 2006 р. — 12,5; 2005 р. — 11,9].

У 2009 р. до Верховного Суду України в касаційному порядку, порядку виключного провадження

та в порядку провадження за винятковими обставинами надійшло 60,7 тис. справ та матеріалів, що на 5,7 % більше, ніж у 2008 р. Щомісяця до кожного судді Верховного Суду України в середньому надходило на розгляд по 58 [55] справ та матеріалів (з розрахунку чисельності суддів за штатним розписом), у тому числі найбільше надходило на розгляд до кожного судді: Судової палати у цивільних справах — по 122,7 [116,6] справи та матеріалу; Судової палати у господарських справах — по 51,1 [51,6]; Судової палати у кримінальних справах — по 36,4 [34,5].

Розгляд кримінальних справ

Минулого року на розгляді місцевих та апеляційних судів як судів першої інстанції перебувало 747,4 тис. кримінальних справ і матеріалів, що на 19,1 % більше, ніж у 2008 р.; із них у 688,9 тис., або 92,2 % [91,6 %], провадження закінчено. У тому числі закінчено провадження у 183,4 тис. кримінальних справ; із них обвинувальний чи виправдувальний вирок постановлено у 142,9 тис. справ, що становить 77,9 % [80,1 %] від кількості справ, провадження в яких закінчено. Із фіксуванням судового процесу за допомогою звукозаписувальних технічних засобів розглянуто 5,4 тис. справ, що на 13,7 % менше, ніж у 2008 р., або 2,9 % [3,4 %] від кількості справ, провадження в яких закінчено.

Минулого року у провадженні судів перебувало 957 кримінальних справ про злочини, вчинені організованими групами та злочинними організаціями, що на 7,3 % більше, ніж у 2008 р. Водночас кількість таких справ, розглянутих судами з постановленням вироку, зменшилася на 1,6 % і становила 373, або 77,4 % [81,2 %] від кількості справ, провадження в яких закінчено. На додаткове розслідування та в порядку, передбаченому ст. 249¹ КПК, суди повернули 54 справи, що на 1,8 % менше, або 11,2 % [11,8 %]; провадження закрито в 25 справах, що у 2,3 раза більше. Суди визнали винними у вчиненні злочинів у складі організованих груп та злочинних організацій понад 1 тис. осіб, або 80,6 % [79 %] від кількості засуджених за вироками, що набрали і не набрали законної сили; виправдано вісьмох осіб.

Статистичні дані свідчать, що зберігається тенденція до зменшення кількості кримінальних справ про злочини, вчинені неповнолітніми чи за їх участю, які перебували на розгляді судів. Так, у 2009 р. їх було майже 11 тис., що на 8,9 % менше порівняно з 2008 р. Вироки постановлено у понад 6,7 тис. справ, що також менше на 8,9 %, або 75,9 % [80,8 %] від кількості розглянутих; водночас кількість справ, у яких провадження закрито, збільшилася на 26 % і становила 1,7 тис. За вчинення злочинів у неповнолітньому віці засуджено 8,6 тис. таких осіб, що на 15,1 % менше; їх частка в числі всіх засуджених також зменшилась і становила 5,8 % [6,9 %]. У тому числі у віці від 14 до 16 років вчинили злочин

2,2 тис. осіб, що на 11 % менше, або 25,2 % [24 %] від числа засуджених неповнолітніх. За тяжкі та особливо тяжкі злочини засуджено 6,3 тис. осіб, або 67,6 % [62,9 %]. До позбавлення волі на певний строк засуджено 1,9 тис. неповнолітніх осіб, що на 4,6 % менше, або 22 % [19,6 %]. Суди звільнили від відбування покарання з випробуванням 5,7 тис. підлітків, або 66,4 % [69,9 %] від засуджених неповнолітніх. Стосовно 1,8 тис. неповнолітніх справи закрито із застосуванням примусових заходів виховного характеру, що на 9,4 % менше.

Кількість справ, що були призначені з порушенням процесуальних строків, передбачених статтями 241, 256 КПК, порівняно з попереднім роком збільшилася на 19,6 % і становила 5,8 тис., а їх питома вага від тих, провадження в яких закінчено, — 3,1 % [2,6 %]. Найчастіше порушували строки призначення справ до попереднього та судового розгляду суди областей: Одеської — 9,9 % [3 %], Рівненської — 9,2 % [6,7 %], Житомирської — 9,1 % [6,7 %], Харківської — 7,5 % [7,9 %], а також м. Києва — 7 % [1,9 %]. Водночас завдяки зусиллям голів судів і суддів відмічено поліпшення стану справ з оперативністю призначення до розгляду справ у судах м. Севастополя — 0,7 % [6,9 %], а також областей: Полтавської — їх питома вага становила 0,03 % [0,2 %], Волинської — 0,2 % [0,4 %]. Відсутні такі порушення у військових судах Військово-Морських Сил України.

Залишилися нерозглянутими 39,6 тис. кримінальних справ (без урахування справ, провадження в яких зупинено), що на 16,4 % більше, або 17 % [14,9 %] від кількості тих, що перебували на розгляді в судах. У тому числі в строк понад 6 місяців суди не розглянули 9,2 тис. справ, що на 18,9 % більше, або 3,9 % [3,4 %]; із них понад один рік у провадженні судів перебувало 3,7 тис. кримінальних справ, або 1,6 % [1,2 %]. Найбільша питома вага таких справ у судах м. Севастополя — 15,2 % (410 справ), а також областей: Харківської — 3,3 % (588), Одеської — 3,1 % (419), Львівської — 2,9 % (231), Житомирської — 2,5 % (157). Водночас у судах Волинської та Чернігівської областей не було жодної кримінальної справи, не розглянутої в строк понад один рік.

На початок поточного року в судах залишилися нерозглянутими 3,2 тис. справ, у яких підсудні трималися під вартою, що на 21,8 % більше порівняно з 2008 р. Кількість осіб, які трималися під вартою і рахувалися за судами понад 6 місяців, також збільшилася на 18,2 % і становила 4,5 тис. Зокрема, кількість таких справ збільшилась у судах областей: Рівненської — з 12 до 37, або в 3,1 раза, Житомирської — з 47 до 138, або в 2,9 раза, Миколаївської — з 41 до 105, або в 2,6 раза, Сумської — з 20 до 43, або в 2,2 раза, Кіровоградської — з 62 до 125, або вдвічі.

Упродовж 2009 р. суди відклали розгляд 145,8 тис. кримінальних справ, або 60,3 % [63,9 %]

від кількості тих, що перебували у провадженні. Неявка в судові засідання учасників процесу залишається основною причиною, що призводить до тривалого перебування справ на розгляді судів. Зокрема, станом на 1 січня 2010 р. через неявку підсудних, свідків, захисників, прокурорів та інших учасників процесу було відкладено розгляд 13,4 тис. [11,3 тис.] справ, що на 18,6 % більше, ніж на 1 січня 2009 р., із них майже половина — 6,6 тис., або 49,5 % [50 %], — через неявку свідків чи потерпілих; 4,3 тис. справ, або 32,1 % [33,1 %], — підсудного. Про привід свідка чи потерпілого суди приймали рішення під час розгляду 39,8 тис. справ, що на 2,4 % більше; із них у 14,7 тис. справ органи внутрішніх справ не виконали постанови судів про привід осіб, що становить 37 % [38,6 %] від прийнятих. Водночас кількість справ, у яких суди приймали рішення про привід підсудного, зменшилась на 8,4 % і становила 26,6 тис.; не виконано постанови судів у 9,2 тис. справ, або 34,4 % [36,2 %] від прийнятих. Кількість випадків відкладення розгляду справ через нездійснення доставки підсудного, який тримається під вартою, минулого року збільшилась на 16,1 % і становила 12,8 тис. На 1 січня 2010 р. через нездійснення доставки підсудного, який тримається під вартою, відкладено розгляд 1,7 тис. справ, що в 1,7 раза більше, ніж на 1 січня 2009 р. Зокрема, з цієї причини в судах м. Севастополя відкладено майже кожну другу справу, в судах Київської області — майже кожну п'яту, Херсонської та Черкаської областей — кожну дев'яту, Вінницької області — кожну десяту. У зв'язку зі зривом судових засідань суди постановили окремі ухвали в 1,7 тис. справ, що становить 1,2 % [1,2 %] від кількості справ, у яких розгляд було відкладено; змінено підсудному запобіжний захід на взяття під варту у 3,7 тис. справ, що на 12 % менше, ніж у 2008 р. За вияв неповаги до суду (ст. 185³ Кодексу України про адміністративні правопорушення, далі — КпАП) адміністративне стягнення накладено на 1,3 тис. осіб, що на 20,4 % менше порівняно з 2008 р.

Також негативно позначається на оперативності розгляду судами справ повернення їх на додаткове розслідування, для усунення виявлених недоліків та істотних процесуальних порушень, невиконання органами досудового слідства судових доручень. Так, упродовж 2009 р. суди по першій інстанції повернули на додаткове розслідування і для усунення виявлених недоліків та істотних процесуальних порушень, а також прокурори відкликали 7,2 тис. справ, або 4 % [4,9 %] від числа тих, провадження в яких закінчено. У тому числі на додаткове розслідування повернено 4,9 тис. справ, що на 15,3 % менше, ніж у 2008 р. Водночас суди надали 3,5 тис. доручень органам досудового слідства щодо виконання певних слідчих дій, що

на 7,5 % більше; із них не виконано 857 судових доручень, або 24,2 % [26 %] від наданих судами.

У 2009 р. апеляційні суди скасували ухвали (постанови) місцевих судів про повернення справ на додаткове розслідування стосовно 1,8 тис. осіб, або 28,5 % [26,2 %] від кількості тих, щодо яких справи було повернено на додаткове розслідування. Найбільша частка скасованих ухвал (постанов) про повернення справ на додаткове розслідування, постановлених місцевими судами областей: Чернігівської — 46,2 % [29,4 %], Закарпатської — 44,9 % [48,7 %], Дніпропетровської — 38,8 % [38,1 %].

Суди зупинили провадження у 9,5 тис. кримінальних справ у зв'язку з розшуком підсудних, що становить 86,8 % [86,1 %] від кількості справ публічного обвинувачення, провадження в яких зупинено.

Місцеві та апеляційні суди як суди першої інстанції постановили виправдувальні вироки у справах публічного обвинувачення стосовно 331 особи; їх питома вага від числа осіб, щодо яких постановлено вироки, становила 0,2 % [0,2 %].

Зменшилась як кількість, так і питома вага окремих ухвал, постановлених судами за фактами порушення законності при провадженні дізнання чи досудового слідства. Так, минулого року суди постановили майже 2 тис. таких ухвал, що становить 40,8 % [42,6 %] від кількості справ, які були направлені на додаткове розслідування. Недостатньо реагують окремими ухвалами на виявлені істотні порушення вимог кримінально-процесуального закону, допущені у справах під час проведення досудового слідства, суди областей: Одеської, які повернули на додаткове розслідування 346 справ, а окремих ухвал постановили лише 27, або 7,8 % [11,9 %]; Харківської — відповідно 466 справ, а окремих ухвал — лише 62, або 13,3 % [7,1 %]; Кіровоградської — 199 справ, а окремих ухвал — лише 28, або 14,1 % [27,9 %], а також м. Севастополя — 55 справ, а окремих ухвал — лише 5, або 9,1 % [23,9 %].

Зберігається тенденція до збільшення кількості розглянутих судами подань органів досудового слідства з різних питань. Так, у 2009 р. суди розглянули 199,7 тис. таких подань, що на 14,5 % більше порівняно з 2008 р. Із них задоволено 185,8 тис. подань, або 93 % [92,4 %] від кількості розглянутих. У тому числі розглянуто 45,1 тис. подань про обрання запобіжного заходу у вигляді взяття під варту, що на 1,3 % більше, з яких задоволено 39,1 тис., або 86,7 % [86,3 %]. Розглянуто 4,3 тис. апеляцій обвинувачених та їх захисників на постанови суддів про застосування цього запобіжного заходу, що на 16,8 % більше; задоволено 674 таких подання, або 1,7 % [1,6 %] від кількості винесених місцевими судами постанов про взяття під варту. Суди також розглянули 12,6 тис. подань про продовження стро-

ків тримання під вартою, що на 8,7 % більше; із них задоволено 11,3 тис., або 97,1 % [97,1 %].

За результатами розгляду справ суди взяли під варту 7,7 тис. осіб, що на 10,3 % більше порівняно з 2008 р. Водночас кількість осіб, звільнених з-під варту, зменшилася на 9,3 % і становила 6,1 тис., у тому числі 3,8 тис. осіб, або 62,6 % [65 %], — у зв'язку із засудженням особи до інших видів покарання, не пов'язаних із позбавленням волі на певний строк; 37 осіб [49] — у зв'язку із постановленням стосовно особи виправдувального вироку. За результатами розгляду кримінальних справ у апеляційному порядку було звільнено з-під варту 511 осіб [653]; судом касаційної інстанції — 23 особи [53]. Під заставу суди звільнили 150 осіб, що також на 6,8 % менше, ніж у 2008 р. За порушення вимог застави суди постановили звернути на користь держави 144,5 тис. грн.

Минулого року кількість розглянутих судами скарг на дії органів досудового слідства збільшилася на 11,8 % і становила 23,9 тис., з яких задоволено 8,9 тис., або 37,4 % [40,4 %] від кількості розглянутих. У тому числі на постанови: про відмову в порушенні кримінальної справи розглянуто 10,2 тис. скарг, що на 12,9 % більше, із них задоволено 4,2 тис., або 41,7 % [44,3 %] від кількості розглянутих; про закриття справи — 846, що на 6,7 % менше, із них задоволено 394, або 46,5 % [45,3 %]; про порушення кримінальної справи — 11,6 тис. скарг, що на 9,2 % більше, з яких задоволено 3,4 тис., або 29,3 % [36,3 %].

За постановами слідчих суди звільнили від кримінальної відповідальності 10,2 тис. осіб, що на 41,8 % більше. Також у 3,5 раза збільшилася кількість розглянутих судами постанов слідчих про вирішення питання щодо закриття справ у зв'язку із закінченням строків давності у справах щодо невідновлених осіб, які вчинили злочини, вона становила 113,7 тис.; із них задоволено 112,9 тис., або 99,2 % [99 %] від кількості розглянутих.

У порядку, передбаченому ст. 27 КПК, суди розглянули 8,7 тис. скарг потерпілих про притягнення осіб до кримінальної відповідальності, що на 4,7 % менше, у тому числі кримінальні справи порушено за 3,3 тис. скарг, або 38,2 % [38,4 %] від кількості розглянутих; відмовлено у задоволенні 1,1 тис. скарг, або 12,9 % [12,6 %].

Суди постановили майже 6 тис. окремих ухвал з метою усунення причин та умов, сприятливих для вчинення злочинів, а також з інших підстав, що на 1,3 % більше порівняно з 2008 р.; їх частка серед справ, провадження в яких закінчено, — лише 3,2 % [3,2 %]. Найбільша питома вага окремих ухвал у судах областей: Волинської — 9,7 % [5,8 %], Закарпатської — 9 % [9,2 %], Вінницької — 8,6 % [7,9 %]. Найменше на виявлені під час розгляду справ недоліки постановленням окремих ухвал реагували суди

областей: Рівненської — 1,1 % [1,2 %], Хмельницької — 1,1 % [1 %], Тернопільської — 1,2 % [1,9 %], Одеської — 1,4 % [1,4 %], Миколаївської — 1,4 % [1,3 %]. У тому числі за фактами порушення законності, допущеними органами досудового слідства, суди постановили майже 2 тис. окремих ухвал, або 33,3 % [41,7 %] від загальної кількості. Надійшли повідомлення про вжиті заходи за 4,2 тис. окремих ухвал, що становить 70,5 % [71,1 %] від усіх постановлених.

На розгляді військових місцевих судів перебувало 710 кримінальних справ, що на 3,7 % менше, ніж у 2008 р. З постановленням вироку розглянуто 518 справ, або 78 % [79,5 %] від тих, провадження в яких закінчено. З порушенням процесуальних строків, передбачених статтями 241, 256 КПК, призначено до розгляду 1 справу, або 0,1 % [0,6 %]. Залишилися нерозглянутими понад 6 місяців (без урахування справ, провадження в яких зупинено) 5 справ, або 0,8 % [1,1 %] від тих, що перебували на розгляді в судах.

У 2009 р. на розгляді в апеляційних судах по першій інстанції перебувало 1,3 тис. кримінальних справ, що на 3,8 % більше, ніж у 2008 р. Закінчено провадження в 937 кримінальних справах. На додаткове розслідування повернено 117 справ, що на 20,4 % менше, або 12,5 % [16,1 %] від числа справ, провадження в яких закінчено. Із постановленням вироку розглянуто 743 справи, або 79,3 % [78,7 %] від тих, провадження в яких закінчено. Із постановленням вироку найменше справ розглянули апеляційні суди областей: Рівненської — 7, Тернопільської — 8, Полтавської — 9, Закарпатської та Івано-Франківської — по 10.

До апеляційних судів за апеляціями на вироки, ухвали (постанови) місцевих судів надійшло 50,7 тис. справ та матеріалів, у тому числі за апеляціями на вироки — 24,2 тис. справ, що на 5,7 % більше. Апеляційні суди за апеляціями перевірили законність та обґрунтованість 43,1 тис. вироків, ухвал (постанов) місцевих судів, що на 8,2 % більше. Апеляції задоволено в 15,7 тис. кримінальних справ і матеріалів, що на 2,8 % більше.

Минулого року на розгляді Верховного Суду України перебувало 18,7 тис. кримінальних справ, касаційних скарг, заяв, подань, клопотань, що на 4,4 % більше порівняно з 2008 р. У касаційному порядку перевірено судові рішення майже в 5 тис. (4 тис. 987) кримінальних справ щодо понад 8 тис. осіб; із них касаційні скарги, подання задоволено стосовно 3,5 тис. осіб, що також на 27,2 % більше, ніж у 2008 р.

У 2009 р. в апеляційному порядку скасовано і змінено вироки стосовно 9,7 тис. осіб, що на 2,4 % більше, або 6 % [5,7 %] від кількості тих, щодо яких постановлено вироки. Найбільший відсоток скасованих та змінених за апеляціями вироків, як і в

2008 р., постановили суди м. Севастополя — 12,6 % [14,9 %], м. Києва — 9,7 % [7,2 %], а також областей: Київської — 9,7 % [7,1 %], Донецької — 7,9 % [7,6 %], Закарпатської — 7,7 % [7 %], Херсонської — 7,3 % [7,1 %].

У касаційному порядку скасовано і змінено вироки щодо 2,1 тис. осіб, або 1,3 % [1,2 %] від кількості тих, стосовно яких суди по першій інстанції постановили вироки. Найчастіше за касаційними скаргами переглядалися вироки, постановлені військовими судами Військово-Морських Сил України, — 6 % [1,9 %], Центрального регіону — 3,8 % [4,8 %], а також судами м. Севастополя — 2,8 % [1,7 %] та областей: Івано-Франківської — 2,5 % [2,7 %], Кіровоградської — 2,5 % [2,2 %], Закарпатської — 2,3 % [0,9 %], Херсонської — 2,3 % [3 %], Чернівецької — 2,3 % [2 %]. У касаційному порядку Верховний Суд України перевіряв вироки у кримінальних справах стосовно 138 осіб, засуджених до довічного позбавлення волі за умисне вбивство за обтяжуючих обставин. Стосовно 115 засуджених вироки залишено без змін, скасовано — щодо 12 осіб. Довічне позбавлення волі замінено на позбавлення волі на певний строк без перекваліфікації злочину 11 особам.

У порядку виключного провадження було розглянуто справи щодо 15 осіб, засуджених до довічного позбавлення волі за умисне вбивство за обтяжуючих обставин; із них щодо чотирьох осіб вироки залишено без змін. Довічне позбавлення волі замінено на позбавлення волі на певний строк без перекваліфікації злочину 10 засудженим; з перекваліфікацією злочину — одній особі.

Усього скасовано вироки стосовно 7,7 тис. осіб; їх питома вага від кількості осіб, щодо яких постановлено вироки, становила 4,7 % [4,2 %], із них в апеляційному порядку — щодо 6,3 тис. осіб, або 3,9 % [3,4 %], у касаційному — 1,4 тис., або 0,9 % [0,9 %]. У тому числі за відсутності події або складу злочину в справах публічного обвинувачення із закриттям провадження у справі скасовано вироки стосовно 36 [56] осіб, або 0,5 % [0,8 %] від загальної кількості скасованих у касаційному та апеляційному порядку. Підставами для скасування вироків в апеляційному порядку найчастіше були істотні порушення вимог кримінально-процесуального закону (ст. 370 КПК) — стосовно 2,5 тис. осіб, або 40,1 % [38,9 %] від кількості тих, щодо яких вироки скасовано, із них порушення права обвинуваченого на захист — стосовно 370 осіб, або 5,9 % [5,4 %]; односторонність або неповнота дізнання, досудового чи судового слідства (ст. 368 КПК) — стосовно 1,7 тис. осіб, або 27,1 % [23,5 %].

В апеляційному порядку з поверненням справи публічного обвинувачення на додаткове розслідування через неповноту досудового слідства, зокрема порушення права на захист, недотримання

принципу всебічного, повного й об'єктивного дослідження обставин вчинення злочину, скасовано вироки стосовно 1,3 тис. осіб, або 21,1 % [20,3 %] від кількості тих, щодо яких вироки скасовано.

За апеляціями скасовано вироки з направленням справи на новий судовий розгляд стосовно 3,9 тис. осіб, або 62 % [62,5 %] від усіх скасованих. Верховний Суд України скасував ухвали апеляційних судів з направленням справ на новий апеляційний розгляд стосовно 301 особи, або 20,8 % [27,3 %] від усіх скасованих. Найчастіше направляли справи на новий розгляд до апеляційних судів областей: Київської — 38,6 % [40,5 %], Полтавської — 38,5 % [21,6 %], Чернігівської — 36,4 % [29 %], а також м. Києва — 38,5 % [35,1 %].

Апеляційні суди постановили свої вироки, скасувавши вирок місцевого суду, стосовно 791 особи, що на 7,2 % більше, але їх питома вага від кількості осіб, щодо яких вироки скасовано, дещо зменшилась і становила 12,6 % [13 %]. У тому числі через необхідність застосування більш суворого покарання апеляційні інстанції постановили нові вироки стосовно 569 осіб, або 71,9 % [76,2 %]; у зв'язку з необхідністю застосування закону про більш тяжкий злочин чи збільшення обсягу обвинувачення — стосовно 77 осіб, або 9,7 % [10,6 %]. Найменший відсоток нових вироків постановили апеляційні суди областей: Одеської — стосовно 3 осіб, або 1,5 % [10 осіб, або 5,8 %], Луганської — стосовно 11 осіб, або 2,9 % [27 осіб, або 8,7 %].

В апеляційному порядку змінено вироки стосовно 3,5 тис. осіб, що на 9,4 % менше, або 2,1 % [2,3 %] від постановлених по першій інстанції; із них без змін кваліфікації злочину з пом'якшенням покарання змінено вироки стосовно 1,8 тис. осіб, або 50,7 % [52,9 %] від усіх змінених; у касаційному порядку — стосовно 641 особи, або 0,4 % [0,4 %] від постановлених місцевими та апеляційними судами.

У 2009 р. в апеляційному порядку виправдувальні вироки скасовано стосовно 190 осіб; із них із направленням справи на додаткове розслідування — стосовно 52 осіб, або 16,6 % [21,8 %] від кількості тих, щодо яких місцеві суди постановили виправдувальні вироки у справах публічного обвинувачення; постановлено новий вирок у зв'язку зі скасуванням необґрунтованого виправдувального вироку — стосовно 13 осіб, із них у справах публічного обвинувачення — стосовно 8 осіб, або 2,6 % [2,3 %] від кількості виправданих місцевими судами осіб.

Минулого року апеляційні суди постановили 893 окремі ухвали, що на 19,7 % менше, ніж у 2008 р., із них за виявленими фактами порушення закону, допущеними суддями місцевих судів, — 486 окремих ухвал, що також на 22,1 % менше.

У 2009 р. за вироками, що набрали законної сили, засуджено 146,4 тис. осіб, що всього на 0,3 %

менше порівняно з 2008 р. У тому числі за вчинення тяжких та особливо тяжких злочинів засуджено 54,7 тис. осіб, що на 3,9 % більше, або 37,4 % [35,8 %] від числа всіх засуджених, а кількість осіб, засуджених за вчинення злочинів невеликої тяжкості, зменшилася на 11,4 % і становила 26,8 тис., або 18,3 % [20,6 %].

Збільшилася на 7,9 % кількість засуджених за вчинення злочинів проти власності й становила 56,3 тис. осіб; їх частка в структурі всіх засуджених становить 38,5 % [35,6 %]. Це спричинено зміною законодавства (Закон від 4 червня 2009 р. № 1449-VI «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення та Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за викрадення чужого майна», далі — Закон № 1449-VI). Так, за крадіжку чужого майна засуджено 32,7 тис. осіб, що на 13 % більше. За вчинення злочинів: у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів засуджено 31 тис. осіб, що на 1,2 % більше, а їх частка становила 21,2 % [20,9 %]. Водночас за вчинення злочинів проти життя та здоров'я особи засуджено 12,4 тис. осіб, що на 6,1 % менше, або 8,5 % [9 %].

У стані алкогольного чи наркотичного сп'яніння вчинили злочини 39 тис. осіб, або від кількості усіх засуджених 26,6 % [26,4 %], тобто майже як і в 2008 р., більш ніж кожний четвертий засуджений.

Були раніше судимими і мали не зняту або непогашену судимість 36,8 тис. осіб, або 25,1 % [23,7 %], тобто кожен четвертий від загальної кількості засуджених, що на 5,7 % більше; із них раніше були звільнені умовно-достроково 9 тис. осіб, або 24,6 % [25,3 %].

Понад дві третини засуджених, тобто 103,3 тис. осіб, або 70,6 % [66,4 %], на час вчинення злочину ніде не працювали і не навчалися чи перебували на обліку в державній службі зайнятості, із них: раніше судимі — 30,2 тис. осіб, що на 43,4 % більше; водночас кількість осіб, які перебували на обліку в службі зайнятості, зменшилась на 44,2 % і становила 4,5 тис.

Упродовж минулого року за вчинення всіх видів злочинів засуджено 18,5 тис. жінок, або 12,7 % [12,4 %] від загальної кількості засуджених, що на 1,5 % більше.

За вчинення злочинів у складі організованої групи чи злочинної організації засуджено 762 особи, що також на 5,4 % менше.

Суди закрили провадження у справах стосовно 31,1 тис. осіб, що на 26,2 % більше порівняно з 2008 р. Зокрема, звільнено від кримінальної відповідальності у зв'язку: з амністією — 13 тис. осіб, або 41,9 % [13,7 %] від числа тих, щодо яких справи закрито; з примиренням винного з потерпілим — 3,9 тис. осіб, або 12,4 % [18,7 %]; зі зміною обстанов-

ки — 2 тис. осіб, або 10,9 % [17,8 %]; з дійовим каяттям — 2,9 тис., або 9,3 % [13,7 %]; із передачею особи на поруки — 1,7 тис., або 5,5 % [9,2 %]. У тому числі у справах публічного обвинувачення було закрито провадження стосовно 28,5 тис. осіб [22,3 тис.], із них у зв'язку з примиренням винного з потерпілим — 2,4 тис. осіб, або 8,5 % [13,4 %]. За відсутності події або складу злочину суди закрили провадження у справах публічного обвинувачення щодо 69 осіб [99].

Суди виправдали за вироками, що набрали законної сили, 284 особи, із них 190 осіб [185] — у справах, які порушуються не інакше як за скаргами потерпілих; 94 особи [85] — у справах публічного обвинувачення. Примусові заходи медичного характеру застосовано до майже 984 неосудних осіб.

Види кримінального покарання, призначені судами особам, визнаним винними у вчиненні злочинів, за вироками, що набрали законної сили, характеризується такими показниками. Штраф як основне покарання накладено на 21,5 тис. осіб, що всього на 2,2 % менше, ніж у 2008 р., або 14,7 % [15 %] від загальної кількості засуджених. Громадські роботи призначено 7,7 тис. осіб, що на 47,9 % більше; їх питома вага від загальної кількості засуджених становить 5,3 % [3,6 %]. Водночас кількість засуджених осіб, до яких застосовано виправні роботи, продовжує поступово зменшуватися; зазначений вид покарання суди призначили 1,1 тис. осіб, що на 19,3 % менше, або 0,7 % [0,9 %]. Обмеження волі застосовано до 3,6 тис. осіб, або 2,5 % [2,6 %], що на 5,7 % менше, тоді як арешт — до 4,5 тис. осіб, що на 35,2 % більше, або 3,1 % [2,3 %].

До позбавлення волі на певний строк засуджено 35,5 тис. осіб, що на 7,9 % більше, ніж у 2008 р., або 24,3 % [22,4 %] від загальної кількості засуджених; у тому числі понад дві третини серед засуджених до цього виду покарання, або 69,9 % [68 %], становлять особи, засуджені за вчинення тяжких та особливо тяжких злочинів. Так, позбавлення волі на певний строк застосовано до 24,8 тис. осіб, засуджених за тяжкі та особливо тяжкі злочини, що на 11 % більше; їх частка серед осіб, засуджених за ці види злочинів, також збільшилась і становила 45,3 % [42,5 %]. Найчастіше позбавлення волі на певний строк засудженим за тяжкі та особливо тяжкі злочини застосовували суди Автономної Республіки Крим — 60,6 % [55,3 %], м. Києва — 62,7 % [58,5 %], а також областей: Донецької — 59,9 % [56,8 %], Дніпропетровської — 55,3 % [49,3 %], Херсонської — 51,5 % [50,9 %].

Зокрема, до позбавлення волі засуджено за вчинення таких злочинів: умисне вбивство — 1,7 тис. осіб, або 94 % [95,1 %] від усіх засуджених за цей злочин; бандитизм — 3 особи, або 100 % [100 %]; розбійний напад — 3,2 тис. осіб, або 79,7 % [74,2 %]; зґвалтування — 366 осіб, або 78,9 % [77,9 %]; за-

подіяння умисних тяжких тілесних ушкоджень — 2,4 тис. осіб, або 63,9 % [63,4 %]; торгівлю людьми або іншу незаконну угоду щодо людини — 33 особи, або 44,6 % [39 %]; грабіж — 5,5 тис. осіб, або 43,7 % [39,9 %]; катування — 16 осіб, або 36,4 % [50 %]; незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення, пересилання чи збут наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів — 2,7 тис. осіб, або 46,9 % [41,3 %].

У 2009 р. суди призначили більш м'яке покарання, ніж це передбачено законом, з урахуванням особи винного і наявності кількох обставин, що пом'якшують покарання та істотно знижують ступінь тяжкості вчиненого злочину, 11,6 тис. особам, або 7,9 % [9 %] від загальної кількості засуджених.

Суди звільнили від відбування покарання 72,2 тис. засуджених, що на 7,4 % менше, або 49,3 % [53,1 %] від загальної кількості засуджених; із них 70,5 тис. осіб — з випробуванням, або 48,2 % [52,2 %]. У тому числі за вчинення тяжких злочинів звільнено від відбування покарання з випробуванням 26,7 тис. засуджених, що на 0,9 % менше порівняно з 2008 р., а за особливо тяжкі — 1,3 тис. осіб, що на 9,1 % менше.

Додаткове покарання у виді конфіскації майна суди застосували до 4,8 тис. засуджених, що на 11,1 % більше, або 36 % [33,8 %] від кількості засуджених за статтями Кримінального кодексу України, санкцією яких передбачено застосування конфіскації; позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю — до 3,6 тис., як і в 2008 р., їх частка від кількості всіх засуджених стабільна — 2,5 % [2,5 %].

Розгляд цивільних справ

Упродовж 2009 р. до місцевих судів по першій інстанції надійшло майже 1 млн 906 тис. заяв від громадян і юридичних осіб про захист їхніх прав і свобод, що на 3,1 % менше, ніж у 2008 р. Суди закінчили провадження в 1 млн 830 тис. цивільних справ та матеріалів, або 83,1 % [86,5 %] від тих, що перебували на розгляді, що на 4,5 % менше. У тому числі з ухваленням рішення розглянуто 915,7 тис. справ позовного та окремого провадження, що на 7,4 % менше. При цьому кількість скарг на судові рішення місцевих судів, що надійшли до апеляційних судів, збільшилася на 15,5 %. Апеляційні суди за апеляційними скаргами перевірили судові рішення у 82,8 тис. справ та матеріалів, що на 8,5 % більше, ніж у попередньому році.

Спостерігається зменшення на 8,2 % кількості заяв про видачу судового наказу, що перебували на розгляді судів. Місцеві суди у 2009 р. видали, за винятком скасованих, 335,8 тис. судових наказів, що також на 8,7 % менше. Їх кількість значно зменшилась у судах м. Севастополя — на 57,7 %, а також областей: Чернівецької — на 54,9 %, Рівнен-

ської — на 44,6 %, Кіровоградської — на 42,9 %. Найбільше видано судових наказів на вимогу, яка ґрунтується на правочині, вчиненому в письмовій формі, — 290 тис., або 86,4 % [91,6 %] від загальної кількості виданих, що порівняно з 2008 р. менше на 13,9 %. Водночас зросли як кількість, так і частка судових наказів, виданих на вимогу про стягнення нарахованої, але не виплаченої працівникам суми заробітної плати, — їх було видано 38 тис., що на 45,4 % більше, або 11,3 % [7,1 %]. Задоволено вимоги про стягнення нарахованої заробітної плати в сумі 599 млн 17 тис. грн.

Суди відкрили провадження у справах за 1 млн 198 тис. заяв позовного та окремого провадження, що становить 89,1 % [91 %] від кількості розглянутих заяв; відмовили у відкритті — за 15,7 тис., або 1,2 % [1,2 %]; з різних підстав повернули позивачам 130,7 тис. заяв, або майже кожену десятку заяву, із них майже 102,7 тис., або 78,6 % [78 %], — у зв'язку з неусуненням виявлених у заявах недоліків. Закінчено провадження в 1 млн 153,9 тис. цивільних справ позовного та окремого провадження, або 78,2 % [83,3 %] від тих, що перебували на розгляді. З ухваленням рішення розглянуто 915,7 тис. справ; заявлені вимоги задоволено у 891 тис. справ, або 90,7 % [90,1 %] від кількості тих, що розглянуті з ухваленням рішення. У тому числі ухвалено рішення у 75,7 тис. справ окремого провадження, їх частка серед числа справ, розглянутих з ухваленням рішення, становила 8,3 % [9,1 %]. Заочне рішення ухвалено у 247,6 тис. справ, або 29,5 % [26,9 %] від кількості справ позовного провадження, розглянутих з ухваленням рішення, з яких місцевими судами скасовано 8,7 тис. заочних рішень, або 3,5 % [2,7 %] від ухвалених.

Кількість розглянутих судами справ позовного провадження порівняно з 2008 р. зменшилася на 7,7 % і становила 1 млн 68,7 тис. Істотно зменшилася кількість справ: у спорах, що виникають із житлових правовідносин, — на 25 %, судами розглянуто 96,9 тис. таких справ, їх частка у структурі справ позовного провадження зменшилась з 11,2 % до 9,1 %; про спадкове право — на 31,8 %, розглянуто 79,6 тис., або 7,4 % [10,1 %]; про право власності та інші речові права — на 24,9 %, розглянуто 87,6 тис., або 8,2 % [10,1 %]. Вирішено 273,4 тис. спорів, що виникають із сімейних правовідносин, що на 8 % менше, але їх частка в структурі розглянутих справ залишилася стабільною — 25,6 %. Водночас наявне збільшення на 12,7 % кількості спорів, що виникають з трудових правовідносин, яких розглянуто 32,7 тис., хоча їх частка серед справ позовного провадження залишається незначною — 3,1 % [2,5 %]. Суди закінчили провадження в 410,7 тис. справ у спорах, що виникають з договорів, що також на 10,2 % більше; ця категорія справ має найбільшу питому вагу в структурі вирішених справ позовного провадження — 38,4 % [32,2 %].

На 14,6 % зменшилась кількість справ окремого провадження, суди розглянули 85,1 тис. таких справ.

Минулого року порівняно з 2008 р. дещо погіршилась ситуація з оперативністю розгляду справ. Так, кількість судових наказів, виданих з порушенням триденного строку (ч. 1 ст. 102 ЦПК), збільшилась з 7,8 тис. до 8,9 тис., або на 14,7%; частка судових наказів, виданих з порушенням строку, становить 2,5 % [2 %] від їх загальної кількості. Найбільший відсоток порушень процесуальних строків відмічено в судах м. Києва — 16,2 % [5,1 %], м. Севастополя — 13,1 % [18,7 %], областей: Сумської — 10,5 % [0,5 %], Київської — 7,3 % [6,8 %], а також Автономної Республіки Крим — 5,6 % [6,8%]. З порушенням п'ятиденного строку (ч. 1 ст. 106 ЦПК) скасовано 351 судовий наказ, або 1,4 % [1,5 %] від числа скасованих.

З порушенням строків розгляду, визначених положеннями ст. 157 ЦПК, місцеві суди розглянули 157,3 тис. цивільних справ позовного та окремого провадження, що на 13,4 % більше, ніж у 2008 р.; питома вага цих справ становила 13,6 % [11 %] від числа всіх розглянутих. Найчастіше порушували процесуальні строки розгляду справ суди Автономної Республіки Крим — 32,4 % [22 %], м. Севастополя — 25,9 % [31,5 %], м. Києва — 25,8 % [26,5 %], а також областей: Дніпропетровської — 30,1 % [23,8 %], Харківської — 22,9 % [20,2 %], Кіровоградської — 20 % [15,7 %].

До порушення строків розгляду цивільних справ у 2009 р., як і в попередньому році, найчастіше призводили: неявка належно повідомлених про місце і час розгляду справи свідків, сторін та їхніх представників, інших учасників процесу — відкладено розгляд 46,2 тис. справ, або 29,3 % [28,8 %] від кількості справ, провадження в яких відкладено; застосування судами не в повній мірі заходів процесуального примусу до осіб, які перешкоджають здійсненню цивільного судочинства (зокрема, через неявку свідків відкладено розгляд 9,3 тис. справ, що всього на 1,1 % менше, а судами постановлено лише 140 ухвал про їх привід, що на 25,5 % менше, ніж у 2008 р.); відсутність зворотних повідомлень про вручення судової повістки (через неявку однієї зі сторін або будь-кого з інших учасників процесу, про яких немає відомостей, що їм вручено судові повістки, було відкладено розгляд понад 71,1 тис. справ, або 45,1 % [48,9 %]) та ухилення осіб від одержання повісток; тривале проведення експертиз; необґрунтовано великі перерви між судовими засіданнями; неналежний рівень вивчення та підготовки справи до розгляду.

Залишилися нерозглянутими (без урахування справ, провадження в яких зупинено) 300,7 тис. справ, що на 30,2 % більше, також зростає їх питома вага від кількості тих, що перебували в провадженні судів, — 20,4 % [15,3 %]; у тому числі у строк

понад 3 місяці не розглянуто 78,1 тис. цивільних справ, або 5,3 % [4 %]. Через неодноразове відкладення розгляду залишилися невіршеними понад один рік 15,2 тис. цивільних справ позовного провадження, що на 43,4 % більше, ніж у 2008 р., або 1,1 % [0,8 %] від кількості справ, які перебували в провадженні. Найбільший відсоток таких справ у судах областей: Дніпропетровської — 4,8% [2,9 %], Одеської — 3,7 % [2,8 %], Львівської — 1,7 % [0,9 %], Івано-Франківської — 1,6 % [1,1 %], а також м. Севастополя — 2,9 % [5,7 %].

Виявивши під час розгляду справи порушення закону, для вжиття заходів щодо усунення встановлених причин та умов, що сприяли вчиненню правопорушення, суди постановили і надіслали відповідним особам 1,1 тис. окремих ухвал, що на 12,9 % менше, ніж у 2008 р., або 0,1 % [0,1 %] від кількості справ, розглянутих з ухваленням рішення. Надійшло 670 повідомлень про вжиті заходи за зазначеними ухвалами, або 58,5 % [60,7 %] від постановлених ухвал.

Зменшилась на 16,8 % кількість заяв про перегляд судових рішень, ухвал чи судових наказів у зв'язку з нововиявленими обставинами, які надійшли до місцевих судів. Суди розглянули 4,9 тис. таких заяв, що також на 16,8 % менше, із них задоволено 2,4 тис. заяв, або 49,3 % [55,4 %] від розглянутих. Зокрема, скасовано 1,9 тис. рішень, що на 30,68 % менше; 486 судових наказів, що на 4,1 % менше, та 135 ухвал, що на 17,4 % більше.

До апеляційних судів минулого року за апеляційними скаргами на судові рішення місцевих судів надійшло 112,3 тис. справ та матеріалів, що на 15,5 % більше; у тому числі 74,7 тис. скарг на рішення місцевих судів, або 8,2 % [6,6 %] від числа справ, розглянутих з ухваленням рішення.

За апеляційними скаргами на рішення та ухвали місцевих судів у 2009 р. розглянуто 83,6 тис. справ, або 68,3 % [69,9 %] від тих, що перебували у провадженні (без урахування повернутих та залишених без розгляду). У тому числі розглянуто 57,6 тис. цивільних справ за апеляційними скаргами тільки на рішення (без ухвал) місцевих судів, з яких апеляційні скарги задоволено в 27,3 тис. справ, або 47,4 % [47,6 %] від кількості розглянутих. Зменшилась як кількість, так і питома вага справ за апеляційними скаргами, призначених до розгляду з порушенням строків, встановлених положеннями ч. 2 ст. 302 ЦПК (15 днів після закінчення дій з підготовки справи до розгляду). З порушенням зазначеного строку призначено до розгляду 7,2 тис. справ, що на 42,5 % менше порівняно з 2008 р., або 7,8 % [17,4 %] від тих, у яких апеляційні скарги прийнято до розгляду. Залишилися нерозглянутими 11,8 тис. справ, що на 16,7 % більше, проте їх частка від тих, що перебували у провадженні апеляційних судів, становила 9,6 % [9,2 %].

Минулого року в апеляційному порядку скасовано і змінено 41,3 тис. судових рішень (рішень, ухвал) у цивільних справах, що на 8,1 % більше. У тому числі скасовано і змінено 27,3 тис. рішень у цивільних справах, що на 6,6 % більше, або 3 % [2,6 %] від ухвалених місцевими судами рішень. Найбільший відсоток скасованих і змінених рішень, ухвалених судами Автономної Республіки Крим, — 5,6 % [4,1 %], м. Києва — 5 % [5,2 %], а також областей: Закарпатської — 4,5 % [3,8 %], Київської — 4,2 % [3,5 %], Кіровоградської — 4,1 % [3,1 %], Херсонської — 4,1 % [3,1 %].

Скасовано 9,4 тис. рішень місцевих судів у цивільних справах із направленням справи на новий судовий розгляд в апеляційному порядку, що на 6,4 % більше, або 41,6 % [40,1 %] від усіх скасованих. При цьому підставою для скасування 5 тис. рішень (що на 26,4 % більше, або 53,3 % [44,9 %] від усіх скасованих із направленням справи на новий судовий розгляд) було вирішення місцевими судами питання про права й обов'язки осіб, які не брали участі в розгляді справи. Найбільший відсоток скасованих із зазначеної підстави рішень в судах областей: Чернігівської — 73,8 % [73,2 %], Волинської — 69,6 % [73,4 %], Сумської — 65,5 % [57,6 %]. Водночас на 18,9 % зменшилась кількість скасованих судових рішень у зв'язку з розглядом справи за відсутності будь-кого з осіб, що беруть участь у розгляді справи і яких належним чином не було повідомлено про час та місце судового розгляду (було скасовано 2,6 тис.), але їх питома вага серед усіх скасованих із направленням справи на новий судовий розгляд залишається значною — 27,7 % [36,4 %] — це більше, ніж кожне четверте рішення. Найчастіше з цієї підстави скасовувалися рішення, ухвалені місцевими судами областей: Харківської — 42,2 % [41,5 %], Одеської — 34,5 % [39,8 %], Львівської — 33 % [42,4 %], а також м. Києва — 37,9 % [46,1 %] та м. Севастополя — 37,6 % [46,3 %].

Апеляційні суди за результатами розгляду апеляційних скарг постановили 11,6 тис. нових рішень, що на 2 % більше; їх питома вага від усіх скасованих становила 51,2 % [51,4 %]. Найменший відсоток нових рішень, ухвалених апеляційними судами областей: Вінницької — 33,6 % [32,3 %], Луганської — 33,9 % [40,9 %], Одеської — 38,1 % [34,1 %], Херсонської — 40,7 % [53,7 %].

В апеляційному порядку у 2009 р. скасовано і змінено 14 тис. ухвал місцевих судів, або 2,7 % [2,4 %] від ухвалених, із них: скасовано 13,7 тис., у тому числі з прийняттям нової ухвали (вирішенням питання по суті) — 2,4 тис., або 17,6 % [17,8 %] від скасованих; змінено 382, або 0,1 % [0,1 %] від постановлених.

За результатами розгляду апеляційних скарг на судові рішення місцевих судів апеляційні суди по-

становили 846 окремих ухвал, що на 5 % більше порівняно з 2008 р. У тому числі на порушення норм права та помилки, допущені судом першої інстанції, — 584, що на 6,7 % менше; із них найбільше — на порушення, допущені місцевими судами Автономної Республіки Крим, — 159, а також областей: Донецької — 95, Луганської — 53.

На розгляд до Судової палати у цивільних справах Верховного Суду України у 2009 р. надійшло у касаційному порядку, за нововиявленими та винятковими обставинами 33,7 тис. касаційних скарг, справ, заяв, скарг, що порівняно з 2008 р. на 5,2 % більше. Розглянуто, не враховуючи повернутих та переданих до інших судів, 28,4 тис. касаційних скарг; із них за 9,5 тис. — касаційне провадження відкрито; відмовлено у відкритті за 18,9 тис. На кінець року залишилися нерозглянутими 1,5 тис. касаційних скарг, або 4,4 % [4,1 %] від кількості тих, що перебували на розгляді. Попередній розгляд за касаційними скаргами проведено у 9,9 тис. цивільних справ, або 88,4 % [83,9 %] від кількості тих, що перебували на розгляді; у 4,8 тис. справ касаційні скарги відхилено із залишенням судового рішення без змін; скасовано 100 судових рішень з передачею справи на новий розгляд. Судом касаційної інстанції розглянуто 4,2 тис. справ; із них у 3,7 тис. касаційні скарги задоволено.

Верховний Суд України у касаційному порядку скасував і змінив 3,8 тис. судових рішень, або 4,6 % [5 %] від кількості тих, що розглядалися в апеляційному порядку в 2009 р. Найбільший відсоток скасовано і змінено судових рішень, ухвалених апеляційними судами за результатами перегляду судових рішень місцевих судів областей: Дніпропетровської — 13,1 % [8,2 %], Полтавської — 5,8 % [5,4 %], Закарпатської — 5,4 % [6,3 %], Київської — 5,3 % [4,1 %].

У касаційному порядку скасовано 2,5 тис. судових рішень із передачею цивільних справ на новий розгляд. У тому числі колегіями в складі п'яти суддів Верховного Суду України скасовано із передачею на новий апеляційний розгляд 1,1 тис. судових рішень; із залишенням в силі судових рішень місцевих судів скасовано 355 судових рішень апеляційної інстанції — 327 рішень і 28 ухвал. У касаційному порядку ухвалено 670 нових рішень.

Розгляд адміністративних справ

У 2009 р. кількість позовних заяв, адміністративних справ, клопотань, заяв про перегляд судових рішень за нововиявленими обставинами, що перебували на розгляді в окружних адміністративних та місцевих загальних судах (далі — судах), зроста у 2,7 раза порівняно з 2008 р. і становила 1 млн 694 тис. Судами розглянуто 1 млн 448 тис. справ та матеріалів, або 85,5 % [64 %] від числа тих, що перебували на розгляді, що в 3,6 раза більше.

На виконання вимог Закону № 808-VI до місцевих загальних судів у 2009 р. надійшло 1 млн 218 тис. адміністративних справ і матеріалів. Місцеві загальні суди закінчили провадження в 1 млн 109,5 тис. адміністративних справ і матеріалів, що становить 86,6 % від тих, що перебували на розгляді зазначених судів.

Суди закінчили провадження в 1 млн 296 тис. адміністративних справ, або 85,6 % [62,8 %] від тих, що перебували на розгляді. У структурі адміністративних справ, провадження в яких закінчено, найбільшу частку становили справи зі спорів фізичних чи юридичних осіб із суб'єктами владних повноважень, у тому числі їх органів на місцях, щодо оскарження їхніх правових актів індивідуальної дії, дій або бездіяльності (крім тих, що пов'язані з публічною службою) — 88,8 % від усіх розглянутих адміністративних справ, або 1 млн 70,9 тис. Із них переважну більшість, або 68,4 %, склали справи зі спорів за позовами до Пенсійного фонду України та його управлінь — 787 тис. Також майже кожна сьома справа зі спорів щодо оскарження правових актів індивідуальної дії, дій або бездіяльності суб'єктів владних повноважень, або 15,1 % від розглянутих, за позовами до управлінь праці та соціального захисту населення, їх розглянуто 173,3 тис.; кожна десята, або 10,5 % (120,8 тис.), — за позовами до Міністерства внутрішніх справ України. За зверненнями суб'єкта владних повноважень та їх органів на місцях розглянуто 138,1 тис. справ, або 10,7 % від усіх адміністративних справ, провадження в яких закінчено, з яких 71,5 тис. справ, або 51,8 %, — за позовами Державної податкової адміністрації України. справи з приводу прийняття громадян на публічну службу, її проходження, звільнення з публічної служби становили всього 0,4 % (5,6 тис.), із яких дві третини, або 66,7 % (3,7 тис.), — справи щодо призначення та перерахунку виплат.

Із прийняттям постанови суди розглянули майже 1 млн 190 тис. [267,5 тис.] адміністративних справ, що в 4,4 раза більше порівняно з 2008 р.; позови задоволено в 1 млн 111,7 тис. справ, або 93,4 % [90,8 %] від розглянутих із прийняттям постанови. Водночас зменшилася питома вага залишених без розгляду позовних заяв та справ, провадження в яких закрито, від загальної кількості адміністративних справ, провадження в яких закінчено. Так, минулого року позовні заяви залишено без розгляду у 64,3 тис. справ, або 5 % [8,8 %]; закрито провадження у 35,3 тис. справ, 2,7 % [6,3 %]. За позовами фізичних чи юридичних осіб до суб'єктів владних повноважень, у тому числі їх органів на місцях, щодо оскарження їхніх правових актів індивідуальної дії, дій або бездіяльності прийнято постанови в 1 млн 70,9 тис. справ, позовні вимоги задоволено в 1 млн 3,2 тис. справ, або 93,7 % [90,9 %] від кількості справ, розглянутих із прийняттям постанови. За

зверненнями суб'єкта владних повноважень та їх органів на місцях прийнято постанови у 114,1 тис. справ, позовні вимоги задоволено у 105,1 тис. справ, або 92,1 % [92,3 %] від розглянутих із прийняттям постанови.

Минулого року показники оперативності розгляду судами адміністративних справ залишилися майже на рівні 2008 р. Із порушенням строків, передбачених положеннями Кодексу адміністративного судочинства України (далі — КАС), суди розглянули 227,7 тис. адміністративних справ, або 17,3 % [17,7 %] від числа тих, провадження в яких закінчено. Причому показники оперативності розгляду справ в окружних адміністративних судах нижчі, ніж у місцевих судах. Так, місцеві загальні суди закінчили провадження в 1 млн 11 тис. адміністративних справ, порушено терміни розгляду в 115,3 тис. справ, або 11,4 % [9,3 %]. Окружними адміністративними судами розглянуто 285,2 тис. справ, з яких строки порушено у 108,4 тис. справ, або 38 % [24,7 %], одна з причин — неукомплектованість штатної чисельності цих судів. Найбільша частка розглянутих із порушенням строків справ у місцевих загальних судах областей: Харківської — 28,8 % [26,2 %], Дніпропетровської — 23,4 % [24,6 %], Сумської — 22,6 % [8,2 %] та м. Севастополя — 22,7 % [36,2 %], а також в окружних адміністративних судах областей: Полтавської — 89,6 % [40,2 %], Одеської — 79 % [32,2 %], Закарпатської — 70,1 % [36,6 %].

Незважаючи на збільшення на 12,4 % кількості справ, що залишилися нерозглянутими, без урахування справ, провадження в яких зупинено (209,3 тис.), їх частка від тих, що перебували в провадженні, значно зменшилась і становила 13,8 % [36 %]. У строк понад два місяці (без урахування справ, провадження в яких зупинено) не розглянуто 52,1 тис. справ, або 3,4 % [8,5 %] від тих, що перебували в провадженні.

На початок поточного року з різних причин відкладено розгляд у 93,8 тис. адміністративних справ, у тому числі більше ніж кожна третя справа — 32,8 тис., або 35 % [35,5 %] від числа відкладених, — через неприбуття в судові засідання сторони або будь-кого з інших учасників процесу, які беруть участь у справі, про яких немає відомостей, що їм вручено повістки. У зв'язку з неявкою в судові засідання належно повідомлених свідків, прокурорів, представників сторін, інших учасників процесу відкладено розгляд у 25,7 тис. справ, або 27,4 % [34,6 %], у тому числі з неявкою представника — у 13,6 тис. справ, або 14,5 % [10 %] від усіх відкладених. Понад один рік через неодноразове відкладення розгляду залишилися нерозглянутими 3,3 тис. справ, або 0,2 % [0,4 %] від числа тих, що перебували в провадженні, із них: у місцевих загальних судах — 2,1 тис., в окружних судах — 1,3 тис. Найбільший відсоток не вирішених у строк понад один

рік справ у місцевих загальних судах областей: Миколаївської — 2,1 % (853), Дніпропетровської — 1 % (298), Львівської — 0,5 % (106) та м. Севастополя — 0,5 % (74), а також окружних адміністративних судах: Київському — 2,9 % (231), Одеському — 2,6 % (460), Закарпатському — 1,9 % (154).

Незважаючи на збільшення у 2,7 раза кількості окремих ухвал (475), постановлених судами на виявлені під час розгляду адміністративних справ порушення закону, їх питома вага від кількості справ, розглянутих із прийняттям постанов, залишається незначною — 0,04 % [0,06 %]. Надійшли повідомлення про вжиті заходи щодо усунення причин та умов, що зумовили порушення закону, за 249 окремими ухвалами, або 52,4 % [38 %] від усіх постановлених.

Суди розглянули 1,1 тис. заяв щодо перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами, що вдвічі більше, ніж у 2008 р., або 77,9 % [63,7 %] від тих, що перебували в провадженні. Задоволено 596 заяв, або 53 % [34,4 %] від розглянутих, у тому числі за результатами перегляду прийнято 572 нові постанови і 22 нові ухвали; залишено без задоволення 441 заяву. Залишилися нерозглянутими 320 заяв, або 22,1 % [36,3 %] від кількості тих, що перебували у провадженні.

За апеляційними скаргами на розгляд до апеляційних адміністративних та загальних судів надійшло 554,2 тис. справ, у тому числі за апеляційними скаргами на постанови — 539,4 тис. справ. Перебувало на розгляді 627,9 тис. справ за апеляційними скаргами на судові рішення місцевих судів, що в 4,8 раза більше порівняно з 2008 р. Апеляційні скарги залишено без розгляду в 24,1 тис. справ, або 3,8 % [5,6 %] від числа тих, що перебували в провадженні, повернено 16,2 тис. справ. Апеляційне провадження відкрито за 388,2 тис. скарг, або 61,8 % [52,1 %], відмовлено у відкритті у 1,7 тис. скарг. Провадження закінчено у 245,5 тис. справ, або 39,1 % [34,1 %] від тих, що перебували на розгляді. Апеляційні скарги задоволено у 69,8 тис. справ, або 28,4 % [42,3 %] від розглянутих, у тому числі на постанови — 64,4 тис. справ, або 27,5 % [40,9 %]. Залишилися невирішеними 340,1 тис. справ, або 54,2 % [56 %] від тих, що перебували на розгляді.

В апеляційному порядку скасовано та змінено 64,4 тис. постанов; із них скасовано 46 тис., змінено 18,4 тис. У тому числі скасовано і змінено 49,7 тис. постанов місцевих загальних судів, або 5,2 % [7,2 %] від ухвалених цими судами, та 12,2 тис. постанов окружних адміністративних судів, або 5 % [1,8 %] від кількості прийнятих ними. Найбільший відсоток скасовано і змінено постанов, ухвалених місцевими загальними судами областей: Миколаївської — 29 % [0,6 %], Херсонської — 17,6 % [1 %], Черкаської — 12,4 % [4,4 %] та м. Севастополя — 14,3 % [3,8 %], а також окружними адміністративними судами:

Львівським — 13,8 % [0,6 %], Тернопільським — 11,4 % [0,04 %], Вінницьким — 8,7 % [0,7 %] та Автономної Республіки Крим — 9,8 % [0,4 %].

За результатами розгляду апеляційних скарг суди прийняли 41,5 тис. нових постанов, їх частка в числі скасованих апеляційними судами постанов збільшилась і становить 90,1 % [79,9 %]. Водночас питома вага постанов, скасованих із направленням справи на новий судовий розгляд, від числа всіх скасованих в апеляційному порядку постанов місцевих судів порівняно з 2008 р. зменшилась з 8,1 % до 2 % (скасовано 930 постанов); із закриттям провадження у справі скасовано 3,4 тис. постанов, або 7,7 % [11,5 %].

У зв'язку з нововиявленими обставинами апеляційні суди розглянули 80 заяв, що на 27,3 % менше, ніж у 2008 р., або 60,6 % [81,5 %] від тих, що перебували в провадженні, у тому числі 18 заяв задоволено, за результатами перегляду прийнято 13 нових постанов та 5 ухвал.

Вищий адміністративний суд України по першій інстанції розглянув 73 позовні заяви; повернув з різних підстав 65 заяв, або 89 % [87,2 %] від розглянутих, відмовив у відкритті провадження у справі за 8 заявами.

В апеляційному порядку на розгляді зазначеного суду перебувало 73 апеляційні скарги; відкрито апеляційне провадження за 53 скаргами. За апеляційними скаргами розглянуто 49 справ; у 35 справах судові рішення залишено без змін. В апеляційному порядку скасовано і змінено 13 судових рішень, у тому числі 9 скасовано з ухваленням нового судового рішення.

На розгляді Вищого адміністративного суду України перебувало 84,1 тис. касаційних скарг, що в 1,7 раза більше, ніж у 2008 р., з яких у минулому році на розгляд суддів передано 81,5 тис. Касаційне провадження відкрито за 56 тис. скарг, або 86,6 % [82,1 %] від числа касаційних скарг, щодо яких вирішувалося питання про відкриття касаційного провадження; залишилися нерозглянутими 19,4 тис., або 22,9 % [47,6 %] від кількості касаційних скарг, що перебували на розгляді; із них на розгляд суддів передано 19,3 тис.

У касаційному порядку Вищий адміністративний суд України розглянув 23,1 тис. справ, що в 1,6 раза більше, ніж у 2008 р. Водночас залишилися нерозглянутими майже 48 тис. касаційних проваджень, або 67,5 % [54,5 %] від кількості тих, що перебували на розгляді. За результатами розгляду 16,1 тис. касаційних скарг залишено без задоволення, а судові рішення — без змін. Скасовано та змінено майже 6 тис. судових рішень, або 25,9 % [28,2 %] від тих, що були розглянуті в касаційному порядку; із них 5,5 тис., або 23,6 % [27,2 %], — скасовано, їх питома вага від ухвалених місцевими загальним та окружними адміністративними судами становить

0,4 % [1,3 %]. У тому числі в касаційному порядку скасовано 2,5 тис. судових рішень апеляційних судів; із них 1,2 тис. — постанови, з яких 363 — із залишенням у силі постанов місцевих судів. За результатами скасування у касаційному порядку ухвалено 1,3 тис. нових судових рішень, або 23,6 % [18,1 %] від скасованих у касаційному порядку.

На розгляді Судової палати в адміністративних справах Верховного Суду України за винятковими обставинами перебувало 2,8 тис. скарг, що на 6,4 % більше порівняно з 2008 р. Збільшилась як кількість, так і питома вага повернутих із різних підстав скарг — 867, що на 13,2 % більше, або 31,2 % [29,3 %]. Розглянуто 1,7 тис. скарг, або 60,4 % [63,7 %] від тих, що перебували на розгляді. У тому числі за 231 — винесено ухвали про допуск скарги до провадження, витребування справи; відмовлено в допуску за 973 скаргами. За винятковими обставинами розглянуто 244 справи, що на 14,7 % менше. У результаті перегляду повністю або частково скасовано 164 постанови Вищого адміністративного суду України, з яких 22 — із залишенням у силі помилково скасованих судових рішень першої та апеляційної інстанцій. Підставою для скасування постанов було неоднакове застосування судами однієї й тієї самої норми права.

Розгляд справ про адміністративні правопорушення

На розгляді судів у 2009 р. перебувало 1 млн 625,3 тис. справ про адміністративні правопорушення, що в 4,1 раза менше порівняно з 2008 р. [6 млн 694,6 тис.]. Насамперед це відбулося за рахунок зменшення у 9,1 раза кількості справ про порушення Правил дорожнього руху (далі — Правила) у зв'язку з прийняттям Закону № 586-VI, яким внесено зміни до КпАП, зокрема щодо підвідомчості розгляду таких справ судам.

Із винесенням постанов суди розглянули 1 млн 512,5 тис. справ про адміністративні правопорушення стосовно 1 млн 514,7 тис. осіб, що в 4,3 раза менше. Різні види стягнень за вчинення адміністративних правопорушень суди застосували до 1 млн 300,5 тис. осіб; їх питома вага від кількості осіб, щодо яких розглянуто справи з винесенням постанов, становить 85,9 % [93,4 %].

Суди закрили провадження у справах стосовно 194,9 тис. осіб, що вдвічі менше порівняно з 2008 р., але питома вага зазначених осіб від загальної кількості тих, щодо яких винесено постанови, збільшилась і становить 12,9 % [6,4 %]. У тому числі за малозначністю вчиненого правопорушення з усним зауваженням на адресу правопорушника щодо недопустимості протиправних діянь суди звільнили від адміністративної відповідальності 78,8 тис. осіб, що на 14,5 % менше, або 5,2 % [1,4 %] від тих, щодо яких справи розглянуто з винесенням постанов. Найчастіше з цієї підстави звільняли осіб

суди областей: Житомирської — 10,9 % (4,4 тис.) [3,1 %], Рівненської — 8,2 % (2,8 тис.) [2,1 %], Чернігівської — 7,7 % (2,9 тис.) [0,7 %], а також м. Севастополя — 8,7 % (1,7 тис.) [4 %]. У зв'язку із закінченням строків для накладення адміністративного стягнення, передбачених ст. 38 КпАП та ст. 328 Митного кодексу України (далі — МК), суди закрили провадження у справах щодо 63 тис. осіб, що в 4 рази менше, або 4,2 % [4 %] від кількості тих, стосовно яких справи розглянуто з винесенням постанов. Найбільша питома вага осіб, стосовно яких закрито провадження у справі з цієї підстави, в судах областей: Чернігівської — 8,2 % (3,1 тис.) [4,4 %], Кіровоградської — 7,8 % (2,7 тис.) [10,8 %], Чернівецької — 5,4 % (1,3 тис.) [3 %], Харківської — 5,3 % (4,4 тис.) [3,5 %]. За відсутністю події і складу адміністративного правопорушення суди закрили справи стосовно 49,9 тис. осіб, або 3,3 % [0,9 %] від тих, щодо яких справи розглянуто з винесенням постанов, зокрема, суди областей: Миколаївської — 5,3 % (2,5 тис.) [1,5 %], Тернопільської — 5,2 % (1,3 тис.) [0,9 %], Хмельницької — 5,2 % (2,2 тис.) [1,9 %].

На розгляд до судів у 2009 р. надійшло 6,1 тис. справ про порушення вимог Закону України від 5 жовтня 1995 р. № 356/95-ВР «Про боротьбу з корупцією» (далі — Закон № 356/95-ВР), що порівняно з 2008 р. на 15,3 % менше. Із винесенням постанов суди розглянули 5,5 тис. справ про корупційні правопорушення, або 89,7 % [89,2 %] від кількості тих, що перебували на розгляді. Суди наклали штраф на 4,1 тис. осіб, або 75,4 % [73,1 %] від кількості тих, щодо яких винесено постанови, що на 12,4 % менше. У тому числі накладено штраф за порушення спеціальних обмежень, встановлених для осіб, уповноважених на виконання функцій держави (ст. 8 Закону № 356/95-ВР), — майже на 3 тис. осіб, або 71,8 % [64,8 %] від кількості всіх осіб, на яких накладено цей вид стягнення; за невжиття заходів щодо припинення корупційних діянь підлеглими та неповідомлення про вчинення цих діянь (ст. 10 Закону № 356/95-ВР) притягнуто до відповідальності 11 керівників [9].

Найбільшу питому вагу серед осіб, щодо яких винесено постанови про накладення штрафу, мали посадові особи місцевого самоврядування — 45 % [42,2 %]; державні службовці становили 37,5 % [39,2 %]; військові посадові особи Збройних Сил України та інших військових формувань — 9,1 % [8,4 %]; працівники системи МВС України — 4,9 % [7,1 %].

Закрито справи про корупційні правопорушення стосовно 1,4 тис. осіб, або майже кожної четвертої особи, щодо якої розглянуто справи з винесенням постанов — 24,6 % [26,9 %], що на 22,4 % менше, ніж у 2008 р. У тому числі стосовно 35 осіб справи закрито з передачею матеріалів прокурору, органу досудового слідства чи дізнання для вирішення питання про порушення кримінальної справи. У зв'язку з відсутністю події і складу адміністративного право-

порушення закрито справи стосовно 970 осіб, що на 19,7 % менше, або 17,6 % [18,6 %] від тих, щодо яких справи розглянуто з винесенням постанов. Звільнено від адміністративної відповідальності за мало-значністю вчиненого корупційного правопорушення 146 осіб, що на 29,5 % менше, або 2,7 % [3,2 %].

Про порушення Правил з винесенням постанови суди розглянули 588 тис. справ, що в 9,4 раза менше, ніж у 2008 р.; також значно зменшилася їх питома вага від числа всіх справ про адміністративні правопорушення, розглянутих із винесенням постанов, — 38,9 % [86,1 %]. Різні види стягнень за порушення Правил суди застосували до 524,4 тис. осіб. Зокрема, за перевищення водіями транспортних засобів встановлених обмежень швидкості руху, проїзд на заборонний сигнал регулювання дорожнього руху та порушення інших правил дорожнього руху (ст. 122 КпАП) накладено адміністративне стягнення на 60,7 тис. осіб [3 млн 921 тис.], а їх питома вага від кількості всіх осіб, на яких накладено адміністративне стягнення, становить 4,7 % [65,1 %]; права керування транспортним засобом позбавлено 676 водіїв. За керування транспортними засобами або суднами особами, які перебувають у стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або під впливом лікарських препаратів, що знижують їх увагу та швидкість реакції (ст. 130 КпАП), накладено адміністративне стягнення на 293,4 тис. осіб, що на 8,9 % менше; позбавлено права керування транспортним засобом 67,3 тис. осіб, або 22,9 % [38,3 %] від кількості тих, на яких накладено адміністративне стягнення.

На 16 % зменшилася кількість справ, які надійшли на розгляд судів, за дрібне викрадення чужого майна (ст. 51 КпАП); адміністративне стягнення накладено на 17,7 тис. осіб, що також на 16,2 % менше. Насамперед це пов'язано з прийняттям Закону № 1449-VI, яким змінено вартість такого майна на момент вчинення правопорушення.

Кількість осіб, на яких накладено адміністративне стягнення за порушення встановлених термінів виплати пенсій, стипендій, заробітної плати, виплату її не в повному обсязі, а також інші порушення вимог законодавства про працю та охорону праці (ст. 41 КпАП), зменшилася на 10,2 % і становила 19,1 тис. осіб.

Кількість неповнолітніх осіб, стосовно яких застосовано заходи впливу, передбачені ст. 24¹ КпАП, збільшилася з 10,5 тис. до 19,3 тис., або в 1,8 раза порівняно з 2008 р. За невиконання батьками або особами, що їх замінюють, обов'язків щодо виховання дітей (ст. 184 КпАП) адміністративне стягнення накладено на 32,9 тис. осіб, що на 6,9 % більше. За вчинення насильства в сім'ї, невиконання захисного припису або непроходження корекційної програми (ст. 173² КпАП) накладено адміністративне стягнення на 92,4 тис. осіб, що на 15,4 % більше.

За порушення митних правил адміністративне стягнення накладено на 13,7 тис. осіб, що на 9,9 % менше. У тому числі за недекларування товарів, транспортних засобів (ст. 340 МК) — на 5,6 тис., або 40,8 % [46,4 %] від кількості осіб, на яких накладено стягнення за порушення митних правил. За контрабанду товарів (статті 351, 352 МК) — майже на 3,5 тис. осіб, що на 11,9 % менше, або 25,7 % [26,3 %]. Крім того, конфіскація товарів, а також транспортних засобів, що використовувалися для переміщення товарів — безпосередніх предметів порушення митних правил, застосована до 3,3 тис. осіб, або 95,1 % [93,5 %].

У 2009 р. найпоширенішим видом серед адміністративних стягнень, застосованих судами за вчинення всіх видів адміністративних правопорушень, як і в попередні роки, був штраф. Суди оштрафували 964,9 тис. осіб; їх питома вага від числа тих, на кого накладено адміністративне стягнення, порівняно з 2008 р. збільшилася і становила 74,2 % [63,2 %]. Загальна сума накладеного судами штрафу також збільшилася в 1,8 раза і становила 439 млн 630 тис. грн, з яких добровільно сплачено 164 млн 766 тис. грн, або 37,5 % [35,7 %].

Громадські роботи (ст. 30¹ КпАП) як вид адміністративних стягнень, запроваджені Законом № 586-VI, суди призначили 127,3 тис. осіб, або 9,8 % від числа тих, на кого накладено адміністративне стягнення. Адміністративний арешт призначено 82,9 тис. осіб, що на 4,4 % більше, або 6,4 % [1,3 %]. Виправні роботи суди застосували до 540 осіб, що на 6,1 % більше, ніж у 2008 р., або 0,04 % [0,01 %].

Із прийняттям Закону № 586-VI значно зменшилася не тільки кількість осіб, стосовно яких суди застосували попередження, — 35,4 тис. [1 млн 940 тис.], а й їх питома вага від тих, на кого накладено адміністративне стягнення, і становила 2,7 % [32,2 %].

Збільшилася кількість фактів застосування судами оплатного вилучення предмета, що був знаряддям вчинення чи безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення, — як основного, так і додаткового виду адміністративних стягнень — до 4,8 тис. [1 тис.] осіб; зокрема, за керування транспортними засобами або суднами особами, які перебувають у стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або під впливом лікарських препаратів, що знижують їх увагу та швидкість реакції (частини 2, 3 ст. 130 КпАП), — до 4,7 тис. [919] осіб. Суди позбавили спеціального права 74,5 тис. осіб, що в 2,4 раза менше, або 5,7 % [3 %] від кількості всіх тих, на яких накладено адміністративне стягнення.

Конфісковано предмети, що були знаряддям вчинення або безпосередніми об'єктами адміністративного правопорушення, у 55,5 тис. осіб, що на 8,5 % більше.

Вилучено 208 одиниць вогнепальної зброї. Конфісковано товари та цінності на суму 17 млн 941 тис. грн, валюту — на суму 6 млн 139 тис. грн.

На розгляд до апеляційних судів у 2009 р. надійшло 20,4 тис. апеляційних скарг, протестів прокурора на постанови місцевих судів у справах про адміністративні правопорушення, що на 14,9 % більше, ніж у 2008 р. З різних підстав повернено 4,9 тис. апеляційних скарг, протестів прокурора, або 23,3 % [4,3 %] від кількості тих, що перебували на розгляді. Суди розглянули 15,6 тис. справ за апеляційними скаргами, протестами прокурора, або 73,7 % [95,2 %]. За результатами перегляду скасовано та змінено 8,8 тис. постанов, їх питома вага в загальній кількості винесених постанов становила 0,6 % [0,1 %]. У тому числі скасовано та змінено понад 6,1 тис. постанов за порушення Правил, або 1 % [0,1 %]; за порушення вимог Закону № 356/95-ВР скасовано та змінено 481 постанову, що на 23,5 % менше, або 8,7 % [9,7 %]; за порушення вимог МК скасовано та змінено 288 постанов, що в 3,4 раза менше, або 2 % [5,9 %] від постановлених.

Розгляд господарських справ

У 2009 р. місцеві господарські суди закінчили провадження у 146,2 тис. справ, що на 13,3 % менше порівняно з 2008 р. Найпомітніше зменшилася кількість таких справ у місцевих господарських судах Автономної Республіки Крим — на 48,2 %, а також областей: Хмельницької — на 58,9 %, Херсонської — на 49,5 %, Сумської — на 44,9 %. Водночас відмічено збільшення кількості справ, провадження в яких закінчено, в судах м. Києва — на 51,2 %, а також 10 областей, зокрема: Рівненської — на 38,9 %, Житомирської — на 25,7 %, Донецької — на 22,5 %. Із прийняттям рішення суди розглянули 106,1 тис. справ, що на 12,9 % менше; повністю або частково позови задоволено у 87,4 тис. справ, або 82,4 % [83,5 %] від розглянутих з ухваленням рішення. Припинено провадження в 31,9 тис. справ, що на 13,1 % менше, але їх питома вага від кількості справ, у яких провадження закінчено, залишилась майже на рівні 2008 р. — 21,8 % [21,7 %].

Понад строк, передбачений положеннями ст. 69 Господарського процесуального кодексу України (далі — ГПК), місцеві господарські суди вирішили 112 [9] спорів, або 0,08 % [0,01 %] від кількості справ, у яких провадження закінчено, із них: 90, або 0,4 %, — Господарським судом м. Києва; 22, або 0,7 %, — Господарським судом Івано-Франківської області. Із порушенням процесуального строку, встановленого ст. 87 ГПК, учасникам судового процесу розіслано 5 [7] рішень та ухвал господарських судів, із них: два — Господарським судом Черкаської області, два — Господарським судом м. Києва і один — Господарським судом м. Севастополя.

Залишилися нерозглянутими 47,9 тис. справ, або 19,9 % [18,8 %] від тих, що перебували в провадженні; із них провадження зупинено у 12,4 тис. справ, або 26 % [24,7 %] від нерозглянутих.

Зберігається тенденція до збільшення у структурі справ, провадження в яких закінчено, як частки майнових спорів про виконання господарських договорів та з інших підстав — 68,2 % [54 %], так і їх кількості — 99,7 тис., що на 9,3 % більше. У тому числі 65,4 тис. спорів пов'язано з розрахунками за продукцію, товари та послуги, або 65,6 % [44,1 %] від усіх майнових спорів. Також дещо збільшилася частка справ про укладення, зміну, розірвання договорів та визнання їх недійсними — 9,3 % [7,6 %]; закінчено провадження в 13,6 тис. справ, що на 5,6 % більше. Незважаючи на зменшення на 13,5 % кількості розглянутих справ про банкрутство, їх частка у структурі справ є стабільною — 8,1 % [8,1 %]. Кількість справ про визнання актів недійсними зменшилась майже втричі і становила 3,6 тис., а їх частка в структурі розглянутих справ — 2,4 % [6,1 %]. Також у 2,3 раза зменшилась кількість інших позадоговірних немайнових спорів і становила 17,3 тис., або 11,8 % [24,1 %].

Суди прийняли 89,8 тис. судових рішень у межах провадження та на стадії їх виконання, що на 4,3 % більше порівняно з 2008 р., у тому числі кількість таких рішень у справах з майнових спорів про виконання господарських договорів та з інших підстав збільшилася на 55,4 %. Водночас за межами провадження прийнято 912 судових рішень, що на 41,3 % менше; із них про вжиття запобіжних заходів до порушення провадження у справі — 153 [163]. За нововиявленими обставинами переглянуто 470 рішень та ухвал, що на 23,6 % менше.

У 2009 р. на виявлені під час вирішення господарського спору порушення законності чи недоліки в діяльності місцеві суди постановили та надіслали 1,1 тис. окремих ухвал, що на 18,6 % більше, ніж у 2008 р., та 242 інформації із зазначених питань, що також більше на 7,6 %. Для вирішення питання про порушення кримінальної справи органам внутрішніх справ і прокурорам надіслано 506 повідомлень про виявлені у діяльності працівників підприємств та організацій порушення законності, що на 24,9 % більше. Надійшло 400 відповідей про виконання окремих ухвал, розгляд повідомлень та інформацій судів, або 22,1 % [27 %] від усіх надісланих судами.

Минулого року до апеляційних господарських судів надійшло на розгляд 42,2 тис. апеляційних скарг, подань на судові рішення місцевих господарських судів, що на 25,6 % більше, ніж у 2008 р., тобто в апеляційному порядку оскаржено 14,9 % [11,4 %] від кількості постановлених ними процесуальних документів. Відмовлено у прийнятті до провадження за 2,4 тис. апеляційних скарг, подань, що на 52,7 % більше; відмовлено у відновленні пропущеного строку за 756 апеляційними скаргами, що на 20,6 % більше; повернено з різних підстав — 4,2 тис., що на 35,2 % більше. За апеляційними скаргами, поданнями суди закінчили провадження майже у 32 тис.

справ, що на 20,8 % більше, але їх питома вага дещо зменшилась і становила 67,6 % [68,6 %] від тих, що перебували на розгляді.

В апеляційному порядку скасовано чи змінено 9,7 тис. процесуальних документів місцевих господарських судів, або 3,4 % [3 %] від ухвалених цими судами, із них скасовано 8,4 тис. У тому числі скасовано 5,6 тис. рішень, або 5,2 % [4,9 %] від постановлених. Найбільший відсоток скасованих в апеляційному порядку рішень, прийнятих місцевими господарськими судами Автономної Республіки Крим, — 8,4 %, а також областей: Херсонської — 8,2 %, Одеської — 7,4 %, Полтавської — 6,8 %.

До Судової палати у господарських справах Верховного Суду України у 2009 р. надійшло на розгляд 6,2 тис. справ за касаційними скаргами, поданнями на судові рішення Вищого господарського суду України, що всього на 1,4 % менше порівняно з 2008 р., у тому числі на постанови — 4,8 тис. Відмовлено в порушенні провадження у справі за 6 тис. касаційних скарг, подань, що на 4,5 % більше. Порушено касаційне провадження за 306 касаційними скаргами, поданнями; їх питома вага серед тих, що перебували в провадженні, становила 4,8 % [5,6 %].

Із перевірених 294 постанов та ухвал Вищого господарського суду України залишено без змін 18 постанов [38] і 1 ухвалу [1]. За результатами перегляду в касаційному порядку скасовано 275 [314] постанов та ухвал Вищого господарського суду України. У тому числі скасовано 240 постанов, з яких із залишенням у силі судового рішення місцевого чи апеляційного господарського суду — 92 постанови. На новий судовий розгляд направлено 178 справ, із них 143 — зі скасуванням постанов. Припинено провадження у 5 справах. У зв'язку з виявленням випадків різного застосування Вищим господарським судом України закону при вирішенні аналогічних справ було скасовано 87 постанов та ухвал, або 31,6 % [40,8 %] від усіх скасованих.

Виконання рішень судів

У 2009 р., згідно з даними Департаменту державної виконавчої служби Міністерства юстиції України, примусовому виконанню підлягало 5 млн 366 тис. виконавчих документів, виданих на підставі судових рішень загальних судів, що на 16,5 % менше порівняно з аналогічним періодом минулого року; із них залишилися невиконаними 2 млн 150,6 тис. таких документів, або 40,1 % [37,3 %] від числа тих, які фактично підлягали примусовому виконанню. Найбільший відсоток невиконання судових рішень у містах Севастополі — 51 % [47,9 %], Києві — 45,2 % [32,3 %], а також в областях: Полтавській — 46,4 % [41 %], Херсонській — 45,4 % [40,2 %], Донецькій — 44,9 % [46,6 %], Хмельницькій — 44,9 % [38,4 %], Житомирській — 44 % [45,9 %], Рівненській — 43,5 % [42,5 %].

Залишилися невиконаними 125,7 тис. виконавчих документів, виданих на підставі судових рішень господарських судів, або 49 % [43,4 %] від кількості тих, що підлягали примусовому виконанню. Найбільший відсоток невиконання судових рішень у відділі примусового виконання — 68,6 % [71,9 %], та в областях: Донецькій — 69,7 % [64,4 %], Івано-Франківській — 58,3 % [49,1 %], Луганській — 54,8 % [52,6 %].

Матеріали проведеного аналізу свідчать, що суди загальної юрисдикції в минулому році загалом забезпечили належний рівень здійснення судочинства у цивільних, адміністративних, господарських, кримінальних справах і справах про адміністративні правопорушення. Водночас забезпечення судового захисту порушених прав фізичних, юридичних осіб та держави, підвищення ефективності функціонування незалежного і неупередженого суду залежить від багатьох чинників, зокрема удосконалення законодавства, належного фінансування, а також потребує від суддів застосування усіх наявних можливостей для поліпшення організації діяльності судів.

ВЕРХОВНИЙ СУД УКРАЇНИ ОГОЛОШУЄ КОНКУРС

на заміщення вакантних посад завідуючого сектором інформаційного забезпечення веб-сайта (відповідального секретаря веб-сайта) управління забезпечення видавничої діяльності Верховного Суду України (далі — завідуючий сектором) та головного консультанта прес-служби.

Основні вимоги до кандидатів:

- громадянство України;
- досконале володіння державною мовою, знання основ діловодства;
- вміння працювати на комп'ютері;
- для заміщення вакантної посади завідуючого сектором також:
 - повна вища (журналістська, філологічна) освіта за освітньо-кваліфікаційним рівнем магістра, спеціаліста;
 - стаж роботи за фахом на державній службі не менше двох років або в засобах масової інформації, веб-сайтах установ, організацій, підприємств на посадах творчих працівників — не менше п'яти років;
- для заміщення вакантної посади головного консультанта прес-служби також:
 - повна вища освіта відповідного професійного спрямування за освітньо-кваліфікаційним рівнем магістра, спеціаліста;

— стаж роботи за фахом на державній службі не менше трьох років або стаж роботи у засобах масової інформації на посадах творчих працівників не менше п'яти років.

Для участі у конкурсі подаються документи: заява про участь у конкурсі, в якій зазначається про ознайомлення заявника зі встановленими законодавством обмеженнями щодо прийняття на державну службу та проходження державної служби; особова картка (форма П-2 ДС) з додатками; копія паспорта громадянина України; копія диплома з додатками; копія трудової книжки, завірена за місцем роботи; копія довідки про присвоєння ідентифікаційного номера; декларація про доходи за попередній рік; копії документів про пільги; фотокартка розміром 4 х 6 см.

Додаткова інформація розміщена на офіційному сайті Верховного Суду України (<http://www.scourt.gov.ua>) та надається секретарем конкурсної комісії за тел. 253-98-31 з 10-ї до 12-ї години.

Документи для участі в конкурсі приймаються з 10-ї до 12-ї години протягом 30 календарних днів від дня опублікування оголошення за адресою: 01043, м. Київ, вул. Пулипа Орлика, 8.